

nès), on trobem més influència del català, i les del nord (logudorès), on hi ha més manlleus de l'espanyol, i s'apunta que entre aquestes varietats hi ha també diferents restriccions fonotàctiques que han afectat l'adaptació dels manlleus.

Si els capítols a què ens hem referit fins ara tenen un marcat caràcter teòric i estan adreçats sobretot a especialistes en el camp de la fonologia, el darrer capítol del llibre aborda, a partir del cas català, els aspectes socials i de política lingüística del fenomen del préstec lingüístic i de la incorporació de manlleus al lèxic de la llengua receptora.

La transcripció de la taula rodona sobre la incorporació de manlleus en català amb què es tanca el llibre recull les intervencions de Xavier Fargas, Judit Freixa, Mercè Lorente i Ernest Rusinés, a més del moderador, F. Xavier Vila. La discussió aborda temes com ara la utilitat de les institucions normatives i la difusió i la implantació de les seves decisions terminològiques. Es tenen en compte, entre d'altres, l'especial situació de diglòssia que afecta la comunitat catalanoparlant i la rellevància del coneixement creixent de l'anglès en aquesta comunitat quan s'ha de decidir com adaptar els manlleus d'aquesta llengua. Per exemple, tal com observa Xavier Fargas, del Centre de Terminologia TERMCAT, no és clar que tingui sentit adaptar ortogràficament al català la paraula anglesa *piercing* si tots els que coneixen la paraula saben com s'escriu en anglès. Per adonar-se de la importància dels manlleus, és útil tenir en compte una dada aportada també per Fargas, que assenyala que cada any es normalitzen una mitjana de 300 neologismes terminològics, comptant amb la col·laboració d'experts en múltiples àrees.

En resum, aquest llibre editat per les professores Lloret i Pons-Moll és una aportació molt valuosa a l'estudi dels manlleus lingüístics en català i altres llengües romàniques, sobretot en la seva dimensió fonològica, però també en la dimensió històrica i en els aspectes socials i de política lingüística dels manlleus.

José Ignacio HUALDE

University of Illinois at Urbana-Champaign, USA

MARÍ PLANELLS, NEUS / RIBES I MARÍ, ENRIC (2023): *La toponímia de la costa de Sant Josep de sa Talaià, I*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs, 313 p.

Les costes de les Pitiüses seran les primeres de les Illes Balears que tindran la toponímia recollida al cent per cent. I tot gràcies a l'activitat ininterrompuda d'Enric Ribes i Marí, el qual amb la serietat i nitidesa dels seus treballs ha creat escola. Un grupat d'investigadors desplega allí una activitat digna dels majors elogis. Aquesta vegada, la feina es fa en col·laboració amb Neus Marí Planells, la qual va obtenir una beca de l'Institut d'Estudis Eivissencs per recopilar els noms de lloc d'una part del litoral de Sant Josep, el més llarg de l'illa, motiu pel qual l'arreplega no contempla la totalitat de la costa de manera immediata, sinó que se circumscriu a la ribera de les parròquies de Sant Agustí i de Sant Josep, a més de les illes de Ponent (sa Conillera, l'illa des Bosc, ses Bledes, s'Espartar i s'Espardell).

Com indiquen els autors, els canvis que han transformat tant la societat eivissenca no són precisament els més propicis per al manteniment de la toponímia tradicional. D'una economia de subsistència s'ha passat a una de serveis que ha comportat l'abandonament de la pesca i una profunda metamorfosi territorial. D'ací la urgència de recollir tot allò que encara sigui possible, de salvar els mobles en definitiva. El fet que els informadors potencials siguin de cada dia més escassos en certa manera ha obligat els autors a no fer tan solament un recull a partir de fonts orals, per causa de la desmemòria que ha fet estralls entre els que encara fan algun ús tradicional de la vorera de mar. Així que també han incorporat en el recull tot allò que havia estat recopilat abans a partir de fonts orals més antigues, sempre que els treballs publicats hagin tingut el grau de fiabilitat exigít. Entre d'altres, s'han utilitzat fonts escrites de l'Institut d'Estudis Eivissencs, un recull inèdit de Francesc Castelló Ribas, el Mapa Topogràfic Balear i dues recopilacions inèdites de M. A. Costa i C. Torres. Un estudi que s'ha de mencionar de manera especial és la tesi doctoral d'Enric Ribes, inèdita, per la gran quantitat de materials aportats.

No és un recull costaner en sentit estricte, ja que, com és habitual en aquesta mena de recerques, s'entén per costa tot allò que hi està relacionat i no únicament els referents que estan en contacte íntim amb la línia de la mar. Queden per a una altra fase de treball les costes de les parròquies josepines des Cubells, Sant Francesc i Sant Jordi, a més de les illes des Vedrà i es Vedranell. Han fet servir per ubicar els topònims correctament i de manera microscòpica l'ortofotografia de l'eina digital del Google Earth.

Per a la fixació gràfica dels topònims, ha imperat un triple criteri que té en compte la fonètica del nom en qüestió, la tradició gràfica antiga i l'etimologia, i pel que fa als dialectalismes els autors s'han ajustat als criteris elaborats pel Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears, aprovats pel Govern Balear (decret de 1988), revisats i aprovats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (11 de març i 2 de desembre de 1988). Així, a tall d'exemple, no es té en compte el ieisme i la iodització etimològica (*faralló* i no *faraió*), es manté la *-t* final muda (*dalt* i no *dal*), se suprimeix l'apòstrof en les contraccions *des* i *cas*, es conserva la vocal final de les esdrúixoles en *-ia* (*alfàbia* i no *alfabi*), etc. Pel que fa a l'article, es reflecteix sempre el que porta cada topònim en la parla, ja sigui l'article salat o l'estàndard. Segueixen unes explicacions sobre els usos de majúscules o minúscules en els textos i en la cartografia. En els casos de topònims d'ètims dubtosos, s'han fet esforços per esbrinar-ne la gènesi i, quan l'etimologia és insegura, hom ha procurat adaptar-se a la realització fonètica. Quan hi ha diversos topònims per a un mateix lloc, s'ha donat prioritat a la variant que defuig l'homonímia i s'han evitat les que són antonomàstiques.

Producte de les fonts orals són les aportacions de deu informants consultats, el més vell dels quals va néixer el 1931 i el més jove el 1949. Però s'aprofiten també les informacions de persones consultades amb anterioritat per a l'elaboració d'altres estudis ja siguin els inèdits ressenyats a la bibliografia o els reflectits en el *Mapa Topogràfic de les Illes Balears* i en el *Nomenclàtor toponímic de les Illes Balears*. La relació d'aquestes persones arriba a un total de vint-i-set, amb unes dates de naixença que oscil·len entre el 1909 i la dècada dels norantes.

Les entrades dels topònims es presenten en negreta seguint un ordre itinerant de sentit invers al que segueixen les agulles del rellotge, o sigui que es comença a la partió de Sant Antoni i es continua cap al sud. Si hi ha variants, es dona prioritat a la que es considera més fiable o a la que té més popularitat. Entre parèntesis segueix el codi de l'informador o informadors que han aportat el nom. Entre claudàtors hi ha després la transcripció fonètica i a continuació s'expressen les coordenades geogràfiques que permeten ubicar el topònim de manera precisa. En determinats casos, com per exemple quan es tracta d'un talassònim, la situació pot ser només aproximada o fins i tot pot no ser explicitada. Després hi ha una descripció de l'indret i tot seguit, si és el cas, un extracte documental amb les citacions i referències on s'ha trobat escrit el nom. En nombrosos casos, les entrades van acompanyades de belles fotografies que donen una idea molt més precisa dels paisatges descrits en els textos.

El resultat final és un corpus impressionant de 734 topònims, incloses les variants, que pràcticament al cent per cent és d'origen català, ja que els noms que contenen elements d'altres llengües són de creació catalana. Hi sura una esplèndida riquesa antroponímica, amb unitats lingüístiques sovint desacostumades fora de les Pitiüses. En destacaríem malnoms com *Xinxó*, *Reganes*, *Xic*, *Berri*, *Correuer* i *Cosmi*. Ocorre de vegades que ens trobam amb antroponims aparents que en realitat són noms descriptius, sobretot quan es tracta de pesqueres, roques, esculls i altres particularitats geomorfològiques de la costa. Ens referim a noms com *cova de na Collet*, *na Vermella*, *na Plana*, *na Bruta*, *pla de na Llentrisca* (referit a la mata llentrisquera). És destacable el cas del *pujol de na Brunisca*, al·lusiona a una varietat de figuera. Es dona també el cas de pesqueres amb topònim antroponímic, com *na Xesquet*. Són escassos els topònims de sentit religiós, com el de la *cova del Diable*. No són tampoc gaire abundosos els històrics, com els que fan referència als sistemes de vigilància, *pujolet del Ram*, *torre de Comte*, etc., o els referits a jaciments arqueològics, com el del *torrent de ses Alfàbies*. Són interessants els que tenen per base les naus antigues, *cala Tarida*, però de vegades només amb sentit metafòric, com *ses Fragates*.

El món animal es fa present amb els peixos, *punta des Anfossos*, *racó de ses Variades*, *es Mostelí*, amb els pinnípedes, com la *cova des Vell Mari* i amb diversitat d'ocells marins, es *Niu des Falcó*, *es Corb Mari*, *cova des Coloms*, etc. en referència als insectes, hi ha el cas interessant de *ses Xorollanes*, que

a Mallorca tenen el nom de *papanovies*. En una economia de subsistència com la tradicional eivissenca, és normal que hi hagi topònims amb noms de mamífers terrestres (bous, porcs, vedelles, truges, some-res, ovelles, etc.). Destacariem *es Llinegador des Asens*, *es Colló des Boc*, *sa Sanadura des Verro*, *es Cap de Gat*, que donen fisonomia pròpia als noms d'aquesta costa.

Entre els que prenen en consideració elements botànics, tenen bona representació les figueres, com *ses Jolies*, però potser és aquí on trobam un grapat d'unitats que sorprenen per la seva originalitat: *cala Llentia*, *cova d'Amarar Espart*, *sa Rel*, *feixa de ses Ortigues*, *na Canyets*, *pujol des Trèbol*, *graveta de s'Espartar*, *s'Espardell*, etc.

És curiós el nom de *ses Cavernes*, que no descriu cap cova, sinó unes enrunades *casernes*. *Es Torrió* no és una torre petita, sinó un vèrtex geodèsic. La *punta de sa Carrasca* descriu l'explotació de l'escorça de pi i resulta curiosa la presència d'un congènere que detectarem fa anys a sa Dragonera, que ha d'expli-car-se per la influència del veïnatge d'Eivissa. Com passa sovint en el litoral de pertot, la metàfora té un paper essencial: *ses Rastellades*, *es Capell*, *sa Torrassa*, *es Relotge* (deliciosament arcaic, sense palatalit-zació), *s'Olleta*, *sa Gorra*, *es Frare*, són uns exemples entre molts més. Sobresurt per l'originalitat *sa Vela Llatina*. L'adjectivació és abundosa i ofereix exemples típicament eivissencs, com *es Blancar*, que com-pleta la paleta de colors en la qual es fan presents tonalitats com verd, vermell, roig, fosc i negre.

Porten segell eivissenc *es Boldador* (lloc d'ancoratge on tiraven la bola, que era una pedra ferma-da amb una corda), *sa Salvadora* (indret per atracar la barca), la *punta des Tonaine* ('tonaire', amb evo-lució semblant als casos mallorquins de *guixaine*, *manxaine*), *racó des Parrells* (el parrell és un tronc de savina clavat a terra per assecar peix). També els nombrosos *picatxos* i els *macs*, que a les Pitiüses són pedres molt més grosses que a les Balears estrictes.

Cap al final del llibre s'ofereixen unes pàgines sobre els trets dialectals que es fan presents en el corpus arreplegat. A més, separats per parròquies, es troben uns annexos que quantifiquen en cada sec-tor de costa els elements topogràfics recollits. Clou el llibre un índex alfabètic de tots els topònims i més de deu pàgines de referències bibliogràfiques. El text, imprès sobre paper setinat, fa goig de llegir. Dins tres sobres es troben els mapes fets amb captures d'imatges del Google Earth, que contenen un veritable formigueig estàtic de toponímia. L'esplèndida labor realitzada converteix aquesta cartografia en un magnífic exemple d'*horror vacui*. Tant de bo que poguéssim dir el mateix de totes les costes catalanes. La més sincera enhorabona als autors i a l'editor.

Cosme AGUILÓ  
Institut d'Estudis Catalans

MARTINEAU, France / REMYSEN, Wim / THIBAUT, André (2022) : *Le français au Québec et en Amérique du Nord*. Paris : Ophrys, 376 p.

Le manuel *Le français au Québec et en Amérique du Nord* est le premier de la collection *L'essen-tiel français* à offrir une vue d'ensemble sur le français en Amérique du Nord, et au Québec en particu-lier. Le français nord-américain est effectivement sans doute celui qui est le plus thématiqué dans l'enseignement universitaire à travers le monde. Pour parvenir à former la relève, un manuel doit propo-ser une synthèse de l'état actuel des connaissances qui soit accessible, mais exact et non équivoque. C'est là une tâche difficile. Les auteurs de l'ouvrage sont parfaitement placés pour s'y atteler et — sans surprise — ont réussi avec perfection. L'ouvrage propose une excellente vision globale sur la situation du français en Amérique du Nord. Il poursuit un triple objectif :

- expliquer la présence historique de la langue française en Amérique du Nord; /
- décrire les traits lexicaux, grammaticaux, phonétiques et phonologiques de sa principale variété, le français en usage au Québec, tout en réfléchissant aux liens qui l'unissent aux autres variétés de français parlées sur le continent; /
- interroger les défis de vivre en français en Amérique. [quatrième de couverture]